

Suriye 2015

Ömer Behram Özdemir

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü]

Özet

2015 yılında Suriye’de iç savaş küresel ve bölgesel aktörlerin daha fazla müdahil olduğu bir şekilde devam etmiştir. Muhalif güçlerin Idlib’den rejim askeri unsurlarını çıkarttığı, YPG’nin IŞİD’e karşı uluslararası aktörlerden aldığı desteğin artarak devam ettiğini görmekteyiz. Rusya ise Lazkiye’deki askeri tahkimatını arttırarak yılın son çeyreğinde Esad güçleri yanında savaşa doğrudan taraf olmuştur. Esad rejiminin en önemli diğer müttefiki İran ise muhaliflerin ilerleyişini durdurmak için Şii yabancı savaşçıların bölgeye gelişini koordine etmiştir. Binlerce İran Devrim Muhafızı, Iraklı ve Afgan milis gruplarından oluşan askeri unsurlar Dera, Halep ve Şam’a yoğun olarak yerleşmişlerdir. Muhalif güçlerin destekçisi Türkiye ve Suudi Arabistan ise muhalif grupların Idlib’deki Fetih Ordusu örneğinde olduğu gibi tek çatı altında toplanmasına yönelik siyaset izlemişlerdir. Çatışmanın sona ermesine yönelik diplomatik çabalar ise yine sonuçsuz kalmış ve 2016’da gerçekleşecek Cenevre görüşmeleri beklenmeye başlanmıştır. Bu makalede yukarıda kısaca bahsedilen gelişmeler ışığında Suriye’de 2015 yılındaki gelişmeler ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: YPG | Suudi Arabistan | Fetih Ordusu | Rusya | Şii milisler.

Syria 2015

Abstract

In 2015, regional and global actors got involved deeper into the Syrian civil war due to the developments on the battlefield. In the first half of 2015, we witnessed the capture of almost all of Idlib by Jaish al-Fatah -a new coalition of opposition forces- from the Assad regime. YPG also gained territory in Northern Syria due to the support of international coalition that is justified through their fight against the Islamic State. On the other hand, allies of the Assad regime directly intervened in the Syrian conflict. Russia deployed fighter jets and military units to Lattakia and started to bomb opposition positions in some parts of Syria. This Russian initiative was a part of a joint air campaign with Assad forces. In the meantime, Iran, another Assad ally, sent thousands of Shiite foreign fighters to the Syrian fronts. Whereas some of them are direct part of the Iranian government like the IRGC units, most of these fighters are Iraqi and Afghan Shiites who are coordinated and equipped by Iran. While opposition backers like Turkey and Saudi Arabia were striving for rebel unification, efforts for reaching a diplomatic solution or ceasefire conceivably failed. In this article, the focus lies on 2015's developments in Syria and on the effects of regional and global powers to the Syrian conflict.

Keywords: YPG | Saudi Arabia | Jaish al-Fatah | Russia, Shiite Militias.

Giriş

2011'den bu yana yüzbinlerce ölüye ve milyonlarca kişinin mülteci konumuna düşmesine yol açan kanlı bir iç savaşın devam ettiği Suriye'de 2015 yılı İran ve Rusya gibi aktörlerin doğrudan buna karşılık Türkiye ve Suudi Arabistan gibi muhalif kanada yakın aktörlerin de dolaylı olarak daha çok müdahil olduğu bir sürece sahne olmuştur. Yabancı savaşçıların bilhassa Esad rejimi yanındaki varlığının Halep, Lazkiye, Dera ve Şam gibi cephelerde artmış olduğunu görmekteyiz. Neredeyse her gün yoğun çatışmaların, küçük çaplı harita değişimlerinin ve sivil katliamlarının yaşandığı Suriye'de bir yılı ele almak için diğer çoğu Ortadoğu ülkesinin aksine yaşanan en önemli gelişmeler üzerinden bir okuma yapmak bizi detaylarda boğulmaktan alıkoyacaktır. 2015 yılını ele alırken önümüze çıkan en önemli gelişmelere bakıldığında Rusya'nın artık doğrudan savaşa müdahale eden bir aktör konumuna geldiğini görüyoruz. Yine bir diğer Esad müttefiki İran hem Devrim Muhafızları unsurlarıyla doğrudan hem de koordine ettiği radikal Şii milis gruplarıyla dolaylı olarak Suriye iç savaşına daha da derinlemesine nüfuz etmektedir. Buna karşın muhaliflerin tarafında konumlanan Türkiye ve Suudi Arabistan ise hem muhalif gruplar ile işbirliklerini artırırken hem de diplomatik alanda Esad yönetimi ve müttefikleriyle dengeyi kurmaya çalışmıştır. Muhaliflerin kuzey Suriye'de IŞİD hakimiyetindeki Carablus, Menbic ve el-Bab mevkiilerini ele geçirerek burada IŞİD'den (İslam Devleti) temizlenmiş bir hat kurulmasını arzu eden Ankara aynı zamanda böylece PKK'nın Suriye kolu olarak görülen YPG'nin (Halk Savunma Birlikleri) Kuzey Suriye'de Afrin'den Kamışlı'ya uzanan kesintisiz bir hat kurma

hedefini de engelleme yönünde söylem ve eylemlerle 2015 yılını geçirmiştir. Ayrıca bölge ülkelerinin yıllardır gündeminde yer alan artan mülteci sorunu artık Avrupa'ya gerçekleşen yoğun mülteci akınlarının ardından daha geniş çaplı bir sorun olarak uluslar arası kamuoyunda kendine yer bulmuştur.

Rejim Cephesi'ne Doğrudan Müdahale: Rusya

Esad rejiminin iç savaşın başından bu yana İran ile birlikte en yakın destekçisi konumundaki Rusya'nın 2015 yılında Suriye siyasetinde artan bir ivmeyle inisiyatif aldığı görülmektedir. İlk etapta diplomasi sahasında rol oynamaya çalışan Moskova, Esad rejimi ve muhalifler arasında çözüme dair görüşmelere öncülük yapma yönünde bir hamlede bulundu. Lakin gerek Rusya'nın siyasi çözüme dair muhaliflerin talep ettiği "geçiş hükümeti" talebini Şam yönetimine kabul ettirememesi –ya da öyle bir arzuya sahip olmaması- bu diplomatik çabaları en baştan işlevsiz kılmıştır. Rusya'nın baş aktör olarak ortaya çıktığı bu diplomatik girişimde ABD'nin neredeyse yok hükmünde sayılması ise ABD'nin az ya da çok temas halinde bulunduğu muhalif unsurların bu inisiyatife katılmamaları hususunda bir başka etken olmuştur.¹ Tüm bu süreç sonucunda ise Rusya'nın "Suriye'deki teröre karşı muhalif grupların Esad ile birlikte saf tutması gerektiği" söylemi çerçevesinde şekillenen Moskova'daki barış görüşmelerine başta Suriye Ulusal Koalisyonu (SMDK) olmak üzere temsil gücü olan muhalif gruplar katılmamıştır.² Beşar Esad ise Moskova görüşmelerine söylem bazında karşı olmamakla birlikte görüşülebilecek muhaliflerin yerli, "Suriyeli" muhalifler olması gerektiğini vurgulayarak görüşmelerin aslında rejim tarafından ne kadar ciddiye alındığını göstermiştir. Zira sahada muhalif gruplar olarak bilinen silahlı neredeyse tüm gruplar Şam yönetimi tarafından bölgesel ve küresel düşmanların maaşlı terör grupları olarak görülmektedir.³ Bu da pratikte Esad yönetiminin cephede sıcak savaş yürüttüğü silahlı grupları muhatap almak istemediğini göstermektedir.

Rusya'nın çözüm yönünde muhalefet ile Şam yönetimini masaya oturtma çabalarının ardından Esad yönetimine askeri danışmanlar ve silah yoluyla verilen destek "İŞİD'e karşı mücadele" bahane gösterilerek arttırılmaya başlanmıştır. Esad yönetiminin Dışişleri Bakanı Velid Muallim Moskova'da Putin'i ziyaretinin ardından Rusya liderinden "askeri, siyasi ve ekonomik" destek sözünü aldığı duyurdu.⁴ Rusya'nın askeri yardım sözü cephede zor günler geçirmekte olan Esad yönetimi için hayati önem taşımaktaydı.

2014'ün son çeyreğinde İdlib kırsalında muhalif güçlere karşı yenilgiler yaşayan Suriye ordusunun bu bölgedeki kayıpları muhaliflerin ortak bir operasyon işlevi gören ve çatı bir yapı olan Fetih Ordusu'nun hamlesiyle birlikte daha da artmıştır. Kuzey Suriye'de en büyük askeri güç olarak gözüken

Ahrar' u Şam ve Nusra Cephesi grupları Fetih Ordusu'nu oluşturan grupların başında gelmektedirler. Ayrıca Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gruplarıyla yakın ilişkilere sahip, Müslüman Kardeşler çizgisine yakın bir grup olan Feylak Şam, yabancı savaşçı unsuruyla ön planda olan Cund'ül Aksa ve bazı ufak İslamcı gruplar da bu ortak ordunun bileşenleri olmuşlardır.⁵ Muhalifler İdlib şehir merkezini alarak Esad güçlerini İdlib vilayetinin merkezinden çıkarmışlardır.⁶ Muhaliflerin ilerlemesi İdlib şehir merkeziyle sınırlı kalmamış, çöken rejim hatları muhaliflerin tüm İdlib vilayetini yavaş yavaş kontrol altına aldığı bir sürece yol açmıştır. İdlib şehir merkezinin alınmasından sonraki hamle İdlib vilayetinin en önemli şehirlerinden ve ayaklanmanın tarihi merkezlerinden Cisir eş-Şugur kasabasının muhaliflerce ele geçirilmesi olmuştur.⁷ Bu hamleyi Esad rejiminin İdlib'deki en büyük askeri üssü Mestume⁸ ile rejim hakimiyetinde bulunan son büyük kasaba Eriha'nın⁹ muhaliflerin eline geçmesi izlemiştir.

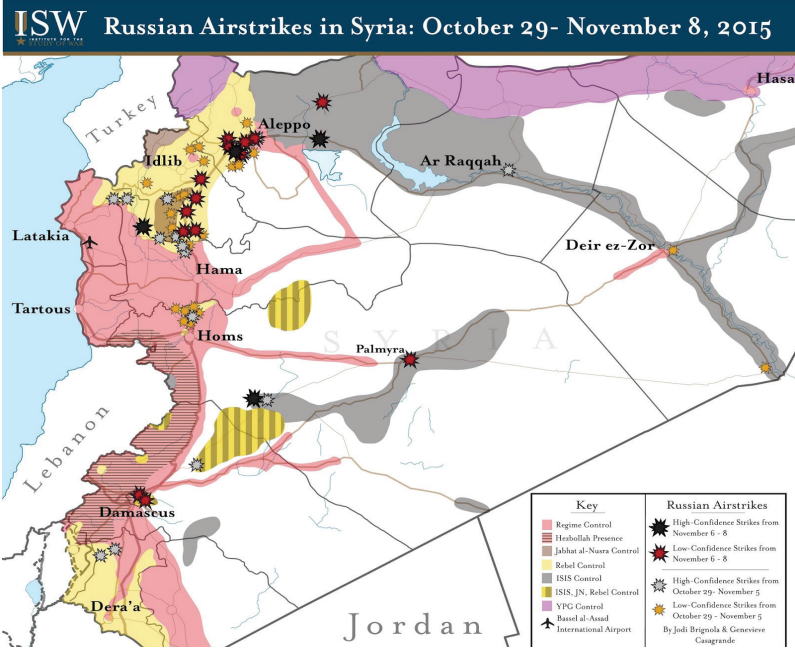
İdlib'de Esad güçlerinin iki ay içinde yaşadığı bu hezimetin ardından kuşatma altındaki İdlib vilayeti, Şii yabancı milislerin yoğun olarak konuşlandığı Fua ve Kefraya köyleri ile Ebu Zuhur Askeri Havaalanı haricinde tamamen Fetih Ordusu'nun eline geçmiştir. 2015 sonuna geldiğinde Fua ve Kefraya halen muhaliflerin kuşatması altında bulunurken, iki yıldır muhalif güçlerce kuşatılan Ebu Zuhur Askeri Havaalanı Eylül ayında muhalifler tarafından ele geçirilmiştir.¹⁰ Bu süreç içerisinde Suriye ordusunun İdlib'de kimi bölgelerden asker sayısındaki kısıtlılıktan ötürü çekildiğine dair iddialar seslendirilmeye başlanırken Beşar Esad da bu durumu onaylayan bir demeçle stratejik olarak tutulması gereken yerlere önem verildiğini ve bazı mevkilerden kayıp verilmemesi için askerlerin çekilebildiğini dile getirmiştir.¹¹ Esad güçlerinin İdlib'deki hızlı yenilgisi ve askeri kapasiteyle alakalı birinci ağızdan ifade edilen mevcut durum Rusya'nın askeri destek sözünün Şam için ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Ki Suriye ordusu bu dönemde sadece muhaliflere karşı değil, IŞİD'e karşı da Humus kırsalında askeri kayıplar yaşamıştır. Bu kayıpların en büyüğü antik eserleriyle ünlü Palmira şehrinin IŞİD'in eline geçmesidir. IŞİD'in yayın organlarından el-Beyan Radyosu tarafından "Hilafetin askerlerinin" Palmira şehir merkezini "özgürleştirdiği", bunun yanında şehirdeki askeri üssü ve Esad rejiminin ünlü Palmira Hapishanesini de ele geçirdikleri duyurulmuştur.¹²

Rusya'nın askeri yardım sözü sahada yaşanan bu yenilgilerin ardından yavaş yavaş kendini gösterir bir biçimde artmıştır. Eylül ayı itibarıyla Rus Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçakları ve insansız hava araçlarının İdlib semalarında gözlenmeye başlanmasının ardından Şam ve Lazkiye'de her geçen gün artan bir şekilde Rus askerleri görünür hale gelmiştir.¹³ Aynı günlerde Suriye Devlet Televizyonu "teröre karşı mücadelede" destek amacıyla Suriye'ye

gelen Rus askeri birliklerinin görüntülerini ekrana taşımış ve bu görüntüler Rusya'nın Lazkiye'de bir askeri üs kurmakta olduğu iddialarını¹⁴ güçlendiren görsel deliller olarak kayda geçmiştir.¹⁵ Rusya'nın IŞİD bahanesiyle İdlib başta olmak üzere muhalif güçlere ait mevzilere karşı hava saldırılarına başlaması Suriye iç savaşına büyük bir gücün doğrudan katılması anlamına gelmekteydi. Bu aynı zamanda Ankara ile Moskova'nın karşı karşıya gelmesine de yol açtı. Rusya'nın terör grupları olarak gördüğü çoğu muhalif grubun Türkiye ile yakın ilişkilerine karşılık olarak Rusya da Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü YPG ile yakınlaşmaya başlamıştır. YPG açısından Rusya'nın Suriye'ye müdahil olması Türkiye'nin olası bir Kuzey Suriye askeri hareketine karşı bir engel olarak yorumlanmış ve olumlu karşılanmıştır.¹⁶

Eylül'ün son günlerinden itibaren Suriye içerisinde hava saldırıları düzenleyen Rusya'nın gerek hedefleri¹⁷ –muhalifler- gerekse de saldırdığı bölgeler –İdlib ve Lazkiye- itibarıyla Türkiye ile karşı karşıya gelmesi oldukça olağan bir durumdu ve çok geçmeden sürtüşmeler yaşanmaya başlandı. Ekim ayı içerisinde Rus jetleri Türk hava sahasını ihlal etme, Türk jetlerine tehlikeli biçimde yaklaşma ve uçaksavar sistemlerini Türk jetlerine kilitleme gibi provoke edici eylemlerde bulundu.¹⁸ Türkiye bu tacizlere diplomatik yollarla tepki verse de Rusya'nın agresif tutumu devam etmiştir. Rusya'nın özellikle Ankara ile yakın ilişkilere sahip olan Lazkiye'deki Türkmen muhalif varlığına karşı saldırılar başlatması ve bu bölgeye saldırırken Türk hava sahasını ihlal etmesi Türkiye tarafından doğrudan bir tehdit olarak algılanmıştır.¹⁹ Rusya'nın Türkmen muhaliflere saldırıları Türkiye'yi rahatsız ederken, ABD destekli ÖSO gruplarının da Rus saldırılarına hedef olması ABD'den Rus müdahalesine yönelik itirazlara yol açmıştır. Brzezinski'nin Rusya'ya ABD destekli gruplara saldırmaya devam etmesi durumunda karşılık verilmesi gerektiğine dair yazısına²⁰ benzer yorumlar ABD kamuoyunda kendine yer bulmuştur. Ekim ayı içerisinde Rus hava saldırısı desteğiyle Esad güçlerinin Hama'da başlattığı hücumun karada başarısızlığa uğramasını ve bu çatışmalar esnasında çok sayıda Rus yapımı tank ve zırhlı aracın ÖSO gruplarınca TOW füzeleriyle imha edilmesini, ABD ve muhaliflerin bölgedeki diğer destekçilerle birlikte Rus müdahalesine bir cevabı olarak yorumlanabilir.²¹ Aynı günlerde ABD Savunma Bakanı Ashton Carter'ın Rusya'nın Suriye saldırılarının bedelini ödeyeceği şeklindeki demecini de bu gözle okumakta fayda vardır.²²

Rusya'nın doğrudan müdahalesiyle daha verdiği askeri yardım sözünü yerine getirmeye başlamasına karşılık olarak Beşar Esad ülkesinde iç savaşın patlak verdiği 2011'den sonra ilk kez resmi bir ziyaret için yurt dışına çıkarak Moskova'da Rusya lideri Vladimir Putin ile görüştü.²³ IŞİD hedefleri adı altında çoğunlukla muhalif güçleri hedef alan bu saldırıları Esad rejimiyle koordineli bir şekilde yürüten Rusya böylece hem diplomasi sahnesinde hem de savaş alanında Şam ile oldukça yakın bir ilişki seviyesine çıkmıştır.

Şekil 1: 29 Ekim-8 Kasım 2015 arasında Rusya'nın Suriye topraklarında gerçekleştirdiği hava saldırıları

Kaynak: ISW (Son Erişim tarihi: 15 Şubat 2016)

Rusların rejimle koordineli bir şekilde devam eden saldırıları ve Türkiye hava sahasına yönelik ihlalleri sürekli devam ederken, en sonunda 24 Kasım'da Türk F-16 jetlerinin hava sahasını ihlal eden Su-24 tipi bir Rus savaş uçağını düşürmesiyle ilişkiler yeni bir boyuta geçmiştir.²⁴ Bir Rus pilotun da hayatını kaybettiği hadise sonrasında Türk-Rus ilişkileri yakın tarihte görülmediği kadar gergin bir atmosfere girerken Cumhurbaşkanı Erdoğan, Rusya'nın IŞİD bahanesiyle IŞİD'in olmadığı Lazkiye-Bayır Bucak bölgesindeki Türkmenlere saldırdığını ve Türk hava sahasını da bu yüzden ihlal ettiğini söylemiştir.²⁵ Düşen jetin mürettebatına ulaşabilmek için bölgeye helikopterlerle askeri unsurlar indiren Rusya bu operasyon esnasında da TOW füzeleriyle helikopterini ve 1 askeri unsurunu daha kaybetmiştir.²⁶ Moskova'nın bu hadiseye karşı gösterdiği reaksiyon ise sivil-asker ayrımı gözetilmeksizin Türkiye-Suriye sınırına yakın alandaki muhalif kontrolündeki şehir ve kasabalara yoğun hava saldırıları düzenlemek şeklinde gerçekleşmiştir. Türkmenlerin yoğun yaşadığı Lazkiye'ye bağlı Türkmen Dağı bölgesi²⁷, İdlib²⁸, Halep şehir merkezi²⁹ ve Halep'e bağlı sınır kasabası Azez'de³⁰ Rus hava saldırıları sonucunda büyük yıkım ve sivil kayıplar yaşanmıştır. Lakin Rusya'nın muhaliflere en büyük darbesi başkent Şam'ın Guta bölgesinde gerçekleştirilen bir hava saldırısı ile bölgenin en büyük muhalif örgütlerinden biri olan İslam Ordusu'nun lideri Zahran Alluş'un öldürülmesi hadisesi ol-

muştur.³¹ Hem askeri gücüyle hem de siyasi gücüyle muhalif liderler arasında önemli bir yere sahip olan Alluş'un öldürülmesi başta en yakın destekçilerinden olan Suudi Arabistan olmak üzere muhalifleri destekleyen aktörlerin önemli bir müttefiği kaybetmesi anlamına gelmektedir.

İran'ın Artan Etkisi ve Şii Milis Grupları

Suriye'deki ayaklanmanın ilk günlerinden itibaren Beşar Esad'ın yanında olan İran bu ayaklanmanın askeri önlemler ile sona erdirilmesi tezine de arka çıkarak Suriye ordusuna İran Devrim Muhafızları unsurlarından askeri danışmanlar dahi göndermiştir. 2015 ise hem İranlı askeri unsurların hem de İran'ın koordinasyonu altında Suriye'de muhaliflere karşı savaşan Iraklı ve Afgan Şii milis unsurların varlıklarının ciddi şekilde arttığı bir dönem olmuştur. Şam ve Lübnan-Suriye sınırı bölgesindeki Şii milis ve Hizbullah varlığı bu yıl Halep, Hama ve Dera'da önemli bir güç olarak karşımıza çıkmıştır. Dera'da 2015'in ilk yarısı itibariyle Suriye Ordusu ve Hizbullah'ın mevzilediği cepheye İran Devrim Muhafızları da yerleşmiş ve bu durum rejim güçlerinin muhalif unsurlara karşı avantajlı konuma gelmesi sonucunu doğurmuştur.³² İran destekli Dera operasyonu üzerine Suriye Ulusal Koalisyonu (SMDK) Suriye'nin etkin bir şekilde İran tarafından işgal edildiği açıklamasında bulundu.³³ Cephedeki yoğun İran askeri varlığı ve bazı rejim askerlerinin muhaliflerle işbirliği yaptıkları suçlamasıyla infaz edildiklerine dair muhalif kaynaklarca öne sürülen iddialar sonucu Suriye muhalefeti, Dera cephesinde asıl kontrolün Esad güçlerinde değil İran güçlerinde olduğu görüşüne yaklaşmıştır.³⁴ Ayrıca İran ordusuna ait savaş uçaklarının Suriye hava sahasında operasyonlara katıldıklarına dair de açık kaynaklara dayanan iddialar ortaya çıkmıştır.³⁵

İran bir yandan bu iddialara karşın yavaş yavaş askeri varlığını arttırırken bir yandan da başka ülkelerin Suriye içerisinde askeri hareketliliğine yönelik diplomatik tavır almıştır. TSK Şubat ayında YPG ile IŞİD arasında Fırat boyunca devam eden çatışmalardan kaynaklı güvenlik sebepleri nedeniyle Türkiye toprağı sayılan Süleyman Şah Türbesi ve ona bağlı karakolun tahliyesi için kara hareketi gerçekleştirmiştir. "Şah Fırat Operasyonu" adı altında Suriye topraklarına zırhlı araç ve askeri birliklerle girmek suretiyle türbe ve karakolda görevli askeri personel tahliye edilmiş ve sınırın sifir noktasına yakın Eşme köyüne taşınmıştır.³⁶ TSK'nın bu hamlesine İran resmi haber ajanslarının tepkisi ise "Türkiye'nin Suriye topraklarını ihlal etmesi" manşetleriyle olmuştur.³⁷ İran bu şekilde - Suriye'de Esad karşıtı herhangi bir aktörün varlığına karşı duruşunu net bir şekilde göstermektedir. Öte yandan bu gelişmeleri takip eden aylarda İran bölgeye yığıdığı Iraklı milis güçlere ek olarak Şii Afganlardan oluşan başta Fatımi Tugayı olmak üzere milis gruplarını da Suriye savaş sahasına getirmiştir.³⁸

İran Esad rejimi üzerinde kontrol ve nüfuzunu arttırırken bu durum Suriye içerisindeki muhaliflerle lokal bazda gerçekleştirilen bazı görüşmelere de yansımıştır. Ağustos ayında Suriye gündeminde önemli yer tutarken bu görüşmeler Ahrar'ı Şam örgütü ile İran arasında gerçekleşmiştir.³⁹ Bu görüşmelerin

temel konusu Hizbullah güçleri tarafından kuşatma altında tutulan Suriye'nin güneyindeki Zabadani kasabası ile İdlib'de Fetih Ordusu unsurları tarafından kuşatılan Fua ve Kefraya köylerinde kuşatmaların hafifletilmesi ve ateşkes yapılması olmuştur. Suriye'nin iki farklı yerindeki kasabalara dair ateşkes görüşmesinin taraflarına bakıldığında sadece İran'ın ne derece etkin bir aktör olduğunu görmüyoruz. Ayrıca Esad rejiminin İran ile ilişkisine dair ipuçları ile Ahrar'u Şam'ın bir muhalif yapı olarak gücünü de görüyoruz. İran bir yandan Esad rejimi yerine müzakere masasına bile otururken, öte yandan da İran rejiminin kalbi Devrim Muhafızları üzerinden Esad rejimini savunmanın İslami ve devrimci bir ödev olduğunu dile getirmekteydi.⁴⁰

İran'ın bölgeye konuşlandırdığı yabancı savaşçı unsurlarının sayısı artarken cephe çeşitliliği de artmıştır. Ekim ayı itibariyle Lazkiye bölgesindeki Türkmen muhalifler Iraklı Şii milis güçleriyle yoğun çatışmalara girdiler.⁴¹ İran'ın varlığı ve savaşa dahil arttıkça kayıpları da artmıştır. İran'ın Suriye'deki askeri unsurlarının en önde gelen ismi olarak bilinen Hüseyin Hamedani Ekim ayındaki çatışmalar esnasında öldürülmüştür. İran'ın bu zamana kadar Suriye'de verdiği en üst düzey kaybı olan Hamedani'nin ölümüne dair İran kaynakları, Hamedani'nin IŞİD tarafından Halep'te öldürüldüğünü öne sürmüşlerdir.⁴² Muhalif kaynaklar ise Hamedani'nin muhaliflerce öldürüldüğünü öne sürmüşlerdir. Keza İran kaynaklı bazı iddialara göre ise Hamedani muhalifler tarafından Halep'te değil Hama'da öldürülmüştür.⁴³ Karşılıklı farklı iddiaları ele alırken Halep'teki İran Devrim Muhafızı unsurlarının ekseriyetinin güney ve kuzey Halep'te muhaliflere karşı savaştığı detayını da göz önünde bulundurmak gerekir. Keza zira mevcut konjonktürde bir İranlı askeri unsurun Suriyeli muhalifler yerine IŞİD tarafından öldürülmesi bu askeri figürün Suriye'deki varlığına "teröre karşı mücadele" bağlamında bir meşruiyet de kazandırabilirdi. Son tahlilde İran'ın askeri kayıplarının 2015'in son 3 ayında hiç olmadığı bir ivmeyle yükseldiğini görmekteyiz. Sadece Ekim ayında Hamedani de dahil olmak üzere 29 İran Devrim Muhafızı unsuru hayatını kaybetmiştir.⁴⁴

YPG: 2015'in Kazananı

PKK'nın Suriye'deki uzantısı olarak Ankara tarafından meşru görülmemeyen bir aktör olan YPG için 2015 yılı hem hakim olunan toprakların genişlemesi hem de uluslararası alanda destekçilerin artması açısından bakıldığında başarılı bir yıl olmuştur. IŞİD'in Ayn el-Arab (Kobane) saldırısının uluslararası aktörlerin IŞİD'e karşı Suriye'deki mücadelenin başlangıç noktası haline gelmesi YPG'yi bu mücadelede kendisiyle işbirliği gerçekleştirilen yerel bir aktör olarak ön plana çıkarmıştır. YPG'nin ideolojik olarak seküler bir ajandaya sahip olmasının yanında doğrudan muhalif cephede yer almaması, Afrin ve Kamışlı gibi hakimiyet kurdukları bölgelerde Esad yönetimiyle halen işbirliği içerisinde olması YPG'nin hem Esad yönetiminin hava saldırılarıyla yıpranmaması manasına gelmekte hem de YPG'ye verilen desteğin Esad rejiminin en güçlü müttefiklerinden Rusya'nın da bu durumdan rahatsız olmaması manasına gelmektedir.

YPG'nin Haseke, Rakka ve Halep vilayetlerinde IŞİD'e karşı mücadelede uluslararası koalisiyondan destek alarak ilerlemesi, YPG'nin hakimiyet alanının Kürt yoğun bölgelerden Arap yoğun bölgelere de geçmesi anlamına gelmekteydi. Bu durum yerel Arap topluluklar ile YPG'nin karşı karşıya gelmesine ve bugün de devam eden gerginliklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Şubat sonu itibarıyla IŞİD'e karşı savaşta Haseke'ye bağlı Tel Hamis bölgesini ele geçiren YPG'nin burada çok sayıda Arap köyünü yaktığına dair yerel kaynaklara dayanan iddialar öne sürülmüştür.⁴⁵ Suriye muhalefetinin önemli isimlerinden Selim İdris YPG'nin rejimle işbirliği halinde olduğunu ve bu yüzden YPG'ye güvenmediklerini dile getirmiştir.⁴⁶ Türkiye YPG'yi Suriye'nin kuzeyindeki demografik yapıya dokunmaması hususunda uyarırken,⁴⁷ 2015'in son çeyreğinde ise Uluslararası Af Örgütü YPG'nin kuzey Suriye'de Araplara ait bazı köyleri boşaltıp yaktığına dair detaylı bir çalışma yayınlamıştır.⁴⁸

YPG'nin Arap topluluklarla ilişkileri bu derece sıkıntılı şekilde ilerlerken Haziran ayında nüfusunun çoğunluğu Araplardan oluşan Tel Abyad kenti IŞİD'in elinden YPG'ye geçmiştir.⁴⁹ Bu durum hem Arap ve Türkmenlerden oluşan büyük bir mülteci dalgasını Türkiye sınırına doğru hareketlendirirken, hem de Kobane ile Kamışlı'daki YPG idaresi altındaki bölgelerin arasında bulunan Tel Abyad'ın alınmasıyla kesintisiz bir YPG hattının oluşmasına yol açmıştır.⁵⁰ Bu kesintisiz YPG yönetim hattı Ankara'yı rahatsız ederken, YPG'nin Kamışlı ve Afrin gibi bölgelerde halen rejimle ilişki halinde olmasından ötürü muhalif gruplar tarafından da pek olumlu karşılanan bir gelişme olmamıştır. YPG'nin, Tel Abyad'ı IŞİD'den alırken Kobane'dekine benzer şekilde kendi birliklerine iliştilmiş ufak ÖSO gruplarıyla hareket etmesi Tel Abyad'da da yaşanmıştır. YPG kasabayı ele geçirdikten sonra sınır kapısına YPG bayrağının yanında ÖSO bayrağını da - göndere geçerken buna karşın içlerinde Ahrar'ı Şam ve İslam Ordusu'nun da bulunduğu güçlü muhalif gruplar YPG'nin Tel Abyad'da etnik temizlik uyguladığı iddiasında bulunmuşlardır.⁵¹ Suriyeli Türkmenlerin Türkiye'de bulunan siyasi figürlerinden Samir Hafız ise Tel Abyad'da sadece Araplara karşı değil Türkmenlere karşı da YPG tarafından "köy boşaltma" siyaseti izlendiğini öne sürmüştür.⁵²

YPG ayrıca hakim olduğu bölgedeki Kürt muhalefiyle de bu dönem ters düşmüştür. KDP'ye bağlı Suriye kökenli Peşmerge birliklerinin Suriye'ye girişi ve Kürt yoğunluklu bölgelerde asayiş YPG ile birlikte sağlama fikri YPG tarafından kabul görmemiştir.⁵³ Yine SMDK'ya yakın Kürt muhalif grubu KUK (Kürt Ulusal Konseyi) YPG'yi teröristçe yöntemler izlemekle suçlamıştır. Bu suçlamanın nedeni Kamışlı'da bazı KUK üyeleri ve yakınlarının silahlı YPG unsurlarınca tutuklanması ve akabinde tutuklananlar arasından bir gencin Peşmerge kıyafeti giydiği için YPG polisi tarafından darp edilmesi iddiasıdır.⁵⁴ YPG'nin keyfi gözaltıları ve zorunlu askerlik adı altında zorla gençleri silah altına alması, Haseke'nin Kürt yoğunluklu bölgelerinde YPG'ye muhalif Kürtler tarafından protesto edilmiştir.⁵⁵ Bu protestoların birinde Kobane'de Faysal Mustafa Hacanu adında bir erkek kızını zorla silah altına aldıkları için YPG'yi protestosu esnasında kendini ateşe vermiş ve hayatını kaybetmiştir.⁵⁶

2015'in son aylarında ise YPG'nin Kobane'nin güney kırsalında IŞİD'e karşı ilerlemesi sonucu ima edilen YPG'nin olası Carablus hareketına Türkiye sert bir şekilde tepki göstererek Mare-Carablus hattının Ankara için kırmızı çizgi olduğunu dile getirmiştir.⁵⁷ YPG ve Arap yerel müttefiklerinden oluşan Suriye Demokratik Güçleri Koalisyonu'nu Tısrın Barajı'nı ele geçirmiştir. Böylece fiilen Fırat nehrinin batısına geçen YPG 2015'in sonu ile birlikte bölgede oldukça önemli bir yerel aktör konumuna gelmiştir.

Suudi Arabistan'ın Artan Etkisi ve Diplomatik Çabalar

2015 İran ve Rusya gibi dış aktörler ile YPG gibi bir iç aktörün etkinliğini arttırdığı bir dönem olurken Suudi Arabistan da Esad karşıtı cephede daha etkin bir konuma gelmek amacıyla daha aktif bir politika izlemiştir. Aynı yıl içerisinde Yemen'de Husi ilerlemesine karşı bir operasyona da girişecek olan Riyad için Suriye, bölgesel rakibi olan İran ile aralarında mücadelenin çetin geçtiği bir başka cephedir. Riyad bu dönemde hem silahlı hem de siyasi muhalefet ile ilişkilerini arttırarak etkisini bir seviye daha yükseltmiştir.

Esad karşıtı cephede Türkiye ile ilişkilerini de 2015'te ivmelenen bir şekilde ilerleten Riyad, muhaliflerin İdlib'de hızla ilerledikleri dönemde Ankara ile ılımlı muhalefete etkin destek hususunda görüş birliğine varmıştır.⁵⁸ Riyad ile Ankara arasında Beşar Esad'ın konumuna dair var olan fikir birliği Riyad ile Londra arasında da var olup, hem İngiliz hem de Suudi yetkililerce Beşar Esad'ın Suriye'nin geleceğinde yeri olmadığı fikri yinelenmiştir.⁵⁹ Mart ayında diplomatik anlamda hızlı bir dönem yaşayan Riyad bu hızda zirveyi ise ayın son günlerinde Yemen'e başlattığı askeri operasyonu takiben yaşamıştır. Başta SMDK olmak üzere⁶⁰, Feylak'u Şam, İslam Ordusu, Ahrar'u Şam ve çok sayıda ÖSO çizgisindeki grup Suudi Arabistan'ın Yemen'e operasyonunu destekleyen bildiriler yayınlamıştır. Burada dikkat çeken husus bu grupların ekseriyetinin yakın zamana kadar Suudi Arabistan hükümetiyle temaslarının düşük düzeyde olmasıdır. Ama İran'ın bölgeye müdahalesindeki artış sonrası ortak düşmana karşı ortak çıkarlar etkili olmuş ve hem bu gruplar hem de Riyad birbirlerine daha fazla yakınlaşmışlardır. Ekim ayında ABD'nin öncülüğünde Suriye'deki kriz ile alakalı gerçekleştirilen Viyana toplantısında muhalifler ile rejim arasında müzakerelere başlanmasına dair prensipte bir mutabakat sağlanmış, muhaliflerin tek cephede birleşmesi çok daha önemli hale gelmiştir.

Bunun üzerine Suudi Arabistan ve Türkiye bölgede Ahrar'u Şam ve İslam Ordusu gibi askeri olarak güçlü lakin İslamcı kimliklerinden ötürü ABD tarafından hoş görülmemeyen grupların arkasında durarak bu grupların ABD ve Batılı müttefikler nezdinde muhatap alınması yolunda çabalara giriştiler. Buna dair İngiliz Dışişleri Bakanı Hammond Türkler ve Suudilerin Ahrar'u Şam'ı terörist olarak sınıflandıran herhangi bir listeye imza atıp taraf olmayacaklarını söylemiş ve bu örgütün Batı tarafından muhatap alınabileceği ihtimalinden bahsetmiştir.⁶¹ Suudi Arabistan yönetimi bu süreçte sadece Ahrar'u Şam ve İslam Ordusu gibi güçlü İslamcı grupları değil, diğer muhalif grupları da ortak bir çatı altına getirebilmek yolunda çalışmalar izlemiştir. Bu amaçla Aralık

ayında Riyad'da silahlı ve siyasi muhalefetten temsilciler Suudi Arabistan'ın çağrısıyla toplanmıştır. Bunlar arasında SMDK gibi siyasi, İslam Ordusu gibi silahlı muhalif yapıların temsilcilerinin yanında, Esad rejimi ile ilişkilere sahip oldukları düşünülen bazı "sözde" muhalif unsurlar da yer almıştır.⁶²

Riyad'da dönem dönem Ahrar'ı Şam ve İslam Ordusu temsilcileri ile siyasi muhalefet arasında ayrışmalar yaşansa da temel prensiplerde anlaşılan muhalifler 2016'nın ilk ayında gerçekleşecek Cenevre görüşmelerinde muhalefeti temsil edecek Yüksek Müzakere Komitesi Genel Koordinatörlüğü'ne Riyad Hicab'ı seçti.⁶³ Hicab bir dönem Suriye Başbakanlığı da yapmış bir isim olarak kendisiyle masaya oturulacak rejimin doğasını ve hamlelerini başka figürlere nazaran daha iyi tanıyacak bir isim olarak ön plana çıkmaktadır. Bu da Riyad'ın sadece askeri değil siyasi olarak da muhalifleri güçlendirmek istemesinin bir sonucu olarak okunabilir. Buna karşın Suudi Arabistan Beşar Esad'ın ya siyasi bir çözüm ile görevinden çekileceğini ya da askeri yollarla görevden alınacağını en üst diplomatik kademelerden dile getirmeye devam etmiştir⁶⁴ Yılın son günlerinde Erdoğan'ın Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği ziyarette Suriye en önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Ankara ile Riyad'ın muhalifleri birleştirmek için çaba göstermeye devam edecekleri yinelenirken,⁶⁵ Beşar Esad'ın yönetimde kalmaya devam ettiği bir çözümün mümkün olmadığı da tekrar dile getirilmiştir.⁶⁶

Sonuç

Sonuç olarak 2015 yılına dönüp baktığımızda yılın ilk yarısında Esad güçlerinin kuzey Suriye'de muhaliflere karşı ciddi kayıplar vererek İdlib vilayetinden çıkarıldığını görmekteyiz. Benzer şekilde Humus kırsalında IŞİD'e karşı kayıplar veren rejimin askeri açıdan insan kaynağı sıkıntısı yaşadığı bizzat Beşar Esad tarafından dile getirilmiştir. Esad rejiminin en sadık müttfikleri İran ve Rusya ise rejimin dış yardım olmaksızın yaşadığı kayıpların geri döndürülemez sonuçlara yol açmaması adına müdahalelerini genişletmişlerdir. İran binlerce Iraklı Şii yabancı savaşçıyı muhaliflerle savaşılan önemli cephelere yerleştirmekle yetinmemiş, yine sayıları binlerle ifade edilen büyüklükte İran Devrim Muhafızları unsurlarını ve zırhlı askeri araçları cephe hattına getirmiştir. Rusya ise Lazkiye'de ciddi bir askeri varlık hissettirmesinin yanında hava gücünü bölgede etkin bir şekilde kullanmaya başlayarak muhalif güçlerin ilerlemesi karşısında büyük bir engel olmaya başlamıştır. Bu dönemde YPG ise Suriye Demokratik Güçleri adı altında Fırat nehrinin doğusunda önemli bir hat üzerinde kesintisiz bir şekilde hakimiyetini güçlendirmiştir. IŞİD ise 2014'teki hızlı büyümesinin aksine 2015'te Suriye'de alan hakimiyetinde kayıplar yaşamıştır. Kobane şehrine saldırısı uluslararası koalisyonun desteğiyle bertaraf edilen IŞİD Kobane'nin tüm kırsalında hakimiyetini kaybederken yine Tel Abyad'ı ve Haseke'de hakim olduğu bazı köyleri YPG'ye kaybetmiştir. IŞİD'in bu dönemde ciddi denilebilecek tek kazancı ise Humus kırsalında rejim güçlerinden Palmyra şehrini ele geçirerek çöldeki hakimiyetini güçlendirmesi olmuştur.

Kronoloji

- **Şubat:** TSK güçleri Suriye'ye karadan girerek çatışma bölgesinde bulunan Süleyman Şah türbesi ve bölgedeki karakolda bulunan askeri unsurları tahliye etti.
- **Mart-Mayıs:** Fetih Ordusu Idlib şehir merkezi, Eriha ve Cisir eş-Şugur'u alarak İdlib vilayetindeki Esad güçlerini bölgeden çıkardı.
- **Mayıs:** IŞİD Palmira şehrini Esad güçlerinin elinden aldı.
- **Haziran:** YPG Tel Abyad'ı IŞİD'den ele geçirdi.
- **Ağustos:** İranlı yetkililer ve Ahrar'u Şam temsilcileri Zabadani ve Fua kasabalarında devam eden kuşatmaların yumuşatılmasına dair Türkiye'de görüşmelerde bulundular.
- **Eylül:** Eylül ayının son günleri itibariyle Rusya Esad rejiminin talebi üzerine Suriye'de ekseriyeti muhalif bölgeleri hedef alacak şekilde hava saldırılarına başladı.
- **Ekim:** Beşar Esad ülkede iç savaşın başlamasının ardından ilk yurt dışı ziyaretini Moskova'ya gerçekleştirdi.
- **Kasım:** Lazkiye'deki muhaliflere saldırısı esnasında Türk hava sahasını ihlal eden bir Rus jeti Türk savaş uçakları tarafından düşürüldü.
- **Aralık:** Riyad'da Suudi Arabistan önderliğinde muhalifleri birleştirmeye yönelik görüşmeler gerçekleştirildi. Aynı ay içerisinde Rusya'nın gerçekleştirdiği bir hava saldırısında İslam Ordusu lideri Zahran Alluş öldürüldü.

Notlar

- 1 Ahead Of Talks, Russia, Syria Emphasize Damascus's Military Role In Fight Against IS, RFERL, 9 Ocak 2015.
- 2 Russia hosts boycotted Syria peace talks, Al Jazeera, 6 Nisan 2015.
- 3 Even Assad dismisses Russia's Syria dialogue, CBS News, 26 Ocak 2015.
- 4 Putin pledges Russia's support to Syrian president Bashar Assad and urges all Middle East nations to fight ISIS, Daily Mail, 29 Haziran 2015.
- 5 Ömer Behram Özdemir, Fetih Ordusu'nun İdlib Harekatı ve Olası Sonuçları, ORSAM, 2 Nisan 2015.
- 6 Fetih Ordusu İdlib'i aldı, AA, 28 Mart 2015.
- 7 Islamist fighters seize Syria's Jisr al-Shughour, army says redeploys, Reuters, 25 Nisan 2015.
- 8 Syrian rebels take largest remaining army base in Idlib, Middle East Eye, 19 Mayıs 2015.
- 9 Rebels capture last Syrian town in Idlib province, Reuters, 28 Mayıs 2015.
- 10 Syria conflict: Rebels seize key Idlib airbase, BBC, 9 Eylül 2015.
- 11 Syria's Assad admits his army suffering from manpower shortages, Middle East Eye, 27 Temmuz 2015.
- 12 Bill Roggio, Islamic State seizes Syrian city of Palmyra, The Long War Journal, 21 Mayıs 2015.
- 13 Michael Weiss, Exposing Russia's Secret Army in Syria, The Daily Beast, Eylül 2015.
- 14 'Rusya Suriye'de hava üssü kuruyor', El Cezire Türk, 15 Eylül 2015.
- 15 Russia 'is building military base in Syria', The Telegraph, 5 Eylül 2015.
- 16 PYD leader: Russia will stop Turkey from intervening in Syria, Al Monitor, 1 Ekim 2015.
- 17 Genevieve Casagrande, Most Russian airstrikes in Syria are still far away from ISIS, Business Insider, 4 Ekim 2015.
- 18 İşte Rusya'nın son iki aydaki hava sahası ihlalleri, T24, 26 Kasım 2015.
- 19 'Rusya bize saldırırken hava sahasına girdi', El Cezire Türk, 6 Ekim 2015.
- 20 Brzezinski: Obama should retaliate if Russia doesn't stop attacking U.S. assets, Politico, 5 Ekim 2015.
- 21 Syria regime hit by Hama "tank massacre", NOW Lebanon, 8 Ekim 2015.
- 22 Russia will pay price for Syrian airstrikes, says US defence secretary, The Guardian, 8 Ekim 2015.
- 23 Syria conflict: Assad in surprise visit to Moscow, BBC, 21 Ekim 2015.
- 24 Rus savaş uçağı sınırı ihlal etti, Türk F-16'lar düşürdü, NTV, 24 Kasım 2015.
- 25 Cumhurbaşkanı Erdoğan: "DAİŞ diye Bayırbucak Türkmenleri vuruluyor", Euronews TR, 24 Kasım 2015.
- 26 Rus helikopterin vurulduğu an, El Cezire Türk, 24 Kasım 2015.
- 27 Esed ve Rusya Türkmendağı'na füze yağdırıyor, Bugün, 17 Aralık 2015.
- 28 'Rus uçakları' İdlib'i vurdu: 43 ölü, BBC Türkçe, 20 Aralık 2015.
- 29 Rus jetleri Halep'te sivilleri vurdu, 14 ölü, 20 yaralı, TRT Haber, 8 Aralık 2015.
- 30 Rusya, Azez'i bombaladı, El Cezire Türk, 25 Aralık 2015.
- 31 Russian raids kill prominent Syrian rebel commander, Al Jazeera, 25 Aralık 2015.

- 32 Hezbollah, Iran advance and incur losses in Daraa, NOW Lebanon, 18 Şubat 2015.
- 33 Syrian Coalition: Iran is Effectively Occupying Parts of Syria, Etılaf, 16 Şubat 2015.
- 34 Iran dominates regime leadership in Daraa, Syria Direct, 15 Şubat 2015.
- 35 Iranian fighter-bombers operating in Syria, Orxy Blog, 15 Mart 2015.
- 36 TSK'dan Süleyman Şah karakoluna "Şah Fırat" operasyonu, NTV, 22 Şubat 2015.
- 37 İran'dan Türkiye'ye Şah Fırat Operasyonu eleştirisi, Habertürk, 22 Şubat 2015.
- 38 Iran Deploys Afghan Shiite Brigade to Spread Its Control in Southern Syria, JCPA, 4 Mart 2015.
- 39 Another Zabadani ceasefire as negotiations continue with Iran, Syria Direct, 27 Ağustos 2015.
- 40 IRGC chief: backing Assad regime is our 'revolutionary & Islamic duty', People's Mojahedin Organization Of Iran, 2 Eylül 2015.
- 41 Iran's Iraqi Shiite Proxies Increase Their Deployment to Syria, The Washington Institute, Ekim 2015.
- 42 Iranian Military Advisor killed in Syria's Aleppo, The Daily Star, 9 Ekim 2015.
- 43 İranlı General Hemedani Suriye'de nerede ve nasıl vuruldu?, Inca News, 14 Ekim 2015.
- 44 Henry Johnson, Mapping the Deaths of Iranian Officers Across Syria, Foreign Policy, 30 Ekim 2015.
- 45 YPG units reportedly burn Arab villages, Syria Direct, 2 Mart 2015
- 46 'PYD'ye güvenmiyoruz', El Cezire Türk, 20 Mart 2015.
- 47 Ankara warns PYD over 'demographic change' in northern Syria, Hürriyet Daily News, 22 Haziran 2015.
- 48 Syria: US ally's razing of villages amounts to war crimes, Amnesty International, 13 ekim 2015.
- 49 Islamic State conflict: Syrian Kurds 'seize Tal Abyad', BBC News, 15 Haziran 2015.
- 50 Tel Abyad'dan Akçakale'ye mülteci akını, BBC Türkçe, 2 Hziran 2015.
- 51 Syrian rebels accuse Kurdish forces of 'ethnic cleansing' of Sunni Arabs, The Telegraph, 15 Haziran 2015.
- 52 '5 bin Türkmen çölde bekliyor', El Cezire Türk, 3 Temmuz 2015.
- 53 YPG Against Return of Syrian Kurdish Peshmerga to Rojava, BAS News, 28 Temmuz 2015.
- 54 Kurdish National Council Condemns PYD's 'Terrorist' Practices, The Syrian Observer, 20 Temmuz 2015.
- 55 Kürtlerden PYD karşıtı protesto, El Cezire Türk, 10 Kasım 2015.
- 56 Father Dies After Self-Immolating in Kobani Protest, The Syrian Observer, 3 Kasım 2015.
- 57 Davutoğlu: Cerablus kırmızı çizgimiz, El Cezire Türk, 14 Kasım 2015.
- 58 Türkiye ve Suudi Arabistan , Sonuç Almak İçin ÖSO'ya Destek Verilmesi Üzerine Anlaş-tı, Etılaf, 3 Mart 2015.
- 59 Faysal ve Hammond: Suriye'de Geçiş Sürecinde Esed'in ve Elini Kana Bulayanların Yeri Yok, Etılaf, 24 Mart 2015.
- 60 Yemen'in İstikrarı İçin "Karanlık Fırtınası" Operasyonunu Destekliyoruz, Etılaf, 26 Mart 2015.
- 61 Administration will soon be forced to confront big decisions on Syria, The Washington Post, 11 Kasım 2015.

- 62 Riyad'da Suriyeli muhalifleri 'birleřtirme' zirvesi, El Cezire Türk, 8 aralık 2015.
- 63 Suriye'de muhalifler genel koordinatr seęti, Timeturk, 18 Aralık 2015.
- 64 Saudi Arabia: Assad must resign or be forced from power, Al Jazeera, 10 Aralık 2015.
- 65 Jubeir: Saudi Arabia and Turkey are committed to unify the moderate Syrian opposition, El Dorar, 29 Aralık 2015.
- 66 'Suriye'de Esed'li bir çözüm mümkün değil', Trt Haber, 29 Aralık 2015.